

Särskilt yttrande av Niklas Ekerstad, förordnad expert i utredningen, ordförande i Delegationen för medicinsk kvalitet, Svenska Läkaresällskapet (SLS)

SLS önskar här framföra ett särskilt yttrande över huvudbetänkandet (SOU2026:38). Det innehåller sex punkter med tillhörande anknytning till betänkandets kapitel

1. Den föreslagna nya vårdgarantins status i förhållande till prioriteringsplattformen (kap. 1, 3-8, 10, 13, 16)

SLS menar att en konstruktion med garanterad vård inom en viss tidsram med nödvändighet leder till konflikt med prioriteringsplattformen, och vi är därför i grunden tveksamma till vårdgaranti som lösning på problemet med vårdköer. Detta problem har dessutom tidigare lyfts och beskrivits av ett flertal aktörer, exempelvis Riksrevisionen.

SLS anser att det i angivna kapitel samt aktuell författning måste framgå att normsystemet för prioriteringar (prioriteringsplattformen) är överordnat normsystemet för vårdgarantier, i händelse av konflikt dem emellan.

2. Beskrivningen av risken för undanträngningseffekter (kap. 4-8, 13)

Undanträngningseffekter innebär att patienter med mindre medicinska vårdbehov i praktiken får företräde framför patienter med större vårdbehov genom att behov som ingår i vårdgarantier och engångssatsningar tränger undan behov som inte ingår. Vårdgarantin utgår enbart från enskilda diagnoser, och beaktar inte svårighetsgrad och samsjuklighet. Den stora merparten av alla vårdbehov berörs inte av vårdgarantier, och flera aktörer har tidigare beskrivit undanträngningseffekter i svensk sjukvård.

SLS anser att risken för undanträngningseffekter sannolikt kommer att öka om den nya vårdgarantin genomförs. Detta mot bakgrund av att: a) tidsgränserna för bedömnings- respektive behandlingssgaranti görs snävare, och b) fler utredningssteg kan förutses krävas inom ramen för bedömningsgarantin.

SLS anser även att uteblivna eller försenade planerade uppföljningar i form av återbesök riskerar att leda till att försämringar inte upptäcks med åtföljande konsekvenser för patientsäkerhet.

3. Praktiska konsekvenser för patientflöden mellan olika vårdgivare (kap. 7, 10, 13)

Givet den föreslagna nya vårdgarantins utformning, kan förutses ett ökande tryck på vården. Ett betydligt större antal patienter än idag kommer att hänvisas till privata och offentliga vårdgivare i andra regioner.

SLS anser att risken för ökad administrativ börda, försämrade kontinuitet samt patientsäkerhet behöver belysas mer ingående än i betänkandet. Detta i synnerhet som exempelvis Riksrevisionen konstaterat att vårdgarantier hittills inte varit långsiktigt effektiva för att korta väntetider.

4. Valfrihet beträffande val av vårdgivare inom slutenvård (kap. 1, 9, 13, 16)

Det är centralt att val av vårdgivare sker inom ramen för den ordinarie prioriteringsordningen och att vården sker enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Det finns indikationer på att införande av normsystem för valfrihet inom vården menligt kan inverka på möjligheterna att följa prioriteringsplattformen. Exempelvis kan grupper med nedsatt autonomi eller socioekonomisk utsatthet missgynnas.

SLS anser att det behöver klargöras hur risken för ökad ojämlikhet och avsteg från plattformen samt hälso- och sjukvårdslagens (HSL) portalparagraf rörande vårdbehov, kan reduceras vid genomförande av en ny vårdgaranti.

SLS anser även att det behöver beskrivas mer ingående hur de planeringsmässiga problem som kan förutses (på grund av akuta patientflöden, vårdplatsbrist och behov av specifik specialistkompetens) i relation till möjligheten att välja utförare inom slutenvård skulle kunna bemästras.

5. Allmänna synpunkter på effektivitet, kapacitet och beslutsfattande inom hälso- och sjukvården (kap. 3)

SLS anser att det ur effektivitets- och kapacitetssynvinkel krävs en markant förbättrad läkarbemanning inom primärvården, ökat antal sjukhusvårdplatser, samt en kraftfull satsning på kompetensförsörjning anpassad efter faktiska förutsedda vårdbehov. Det är först efter det att dessa förutsättningar är uppfyllda, som statliga satsningar såsom vårdgarantier har möjlighet att få långsiktigt genomslag.

SLS anser även att det på klinisk beslutsnivå alltid kommer att krävas individuella bedömningar på basen av vetenskap och beprövad erfarenhet, samt tillämpning av genomtänkta etiska principer.

6. Den använda begreppsapparaten i betänkandet (kap. 4-8, 13)

Det är centralt att en enhetlig nomenklatur, med tillhörande tydliga definitioner av nyckelbegrepp, tillämpas. I annat fall kan oklarheter och missuppfattningar uppstå.

SLS anser att exempelvis begreppen ”vårdbehov”, ”efterfrågan” och ”patientnytta” behöver definieras tydligare i utredningstexten, lämpligen med hänvisning till referensen *Vårdens svåra val. SOU 1995:5*.

Niklas Ekerstad, docent, ordförande i Delegationen för medicinsk kvalitet, Svenska Läkaresällskapet (SLS)